

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Parafiskalna opterećenja
na teritoriji opština:
Bijelo Polje, Budva,
Danilovgrad

Podgorica, novembar 2018

Objavila:

Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG)

Cetinjski put 36

81 000 Podgorica, Crna Gora

T: +382 20 209 250

F: +382 20 209 251

E: office@poslodavci.org

W: www.poslodavci.org

Ovo istraživanje je sprovedeno za potrebe strateškog dokumenta UPGC „Izveštaj o parafiskalitetima u Crnoj Gori: Analiza parafiskaliteta na lokalnom nivou - opštine Budva, Bijelo Polje i Danilovgrad“, objavljenog uz (financijsku) podršku (Biroa za poslodavačke aktivnosti) Međunarodne organizacije rada.

Odgovornost za sadržaj ovog istraživanja je isključivo na UPGC. Međunarodna organizacija rada (ILO) ne preuzima odgovornost za ispravnost, tačnost ili pouzdanost bilo kog podatka ili informacije navedene u ovom istraživanju.

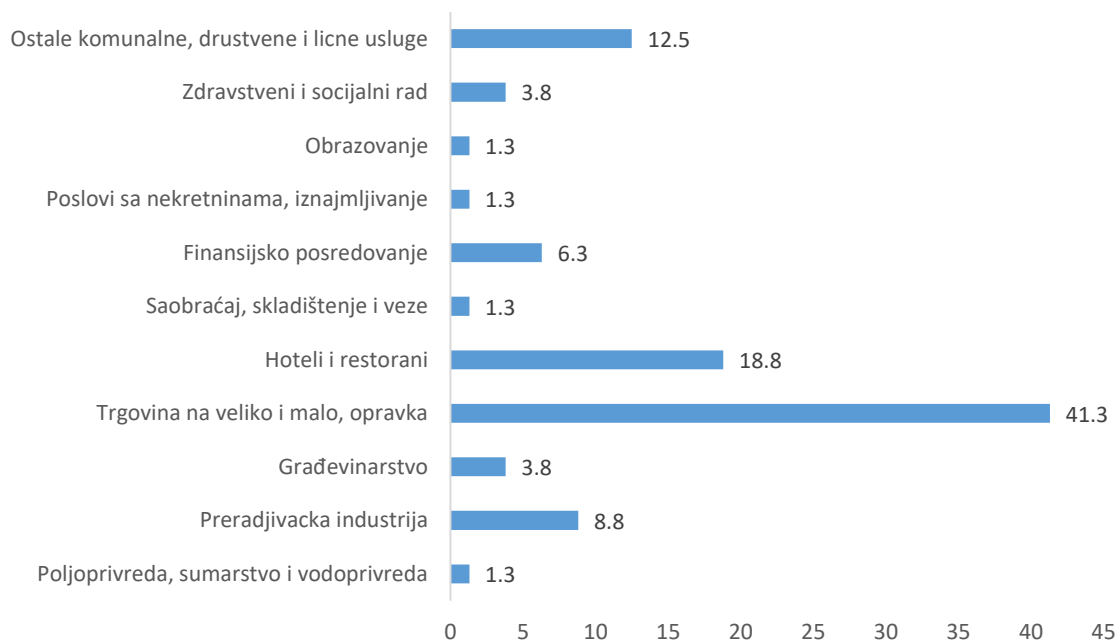
1. ANALIZA REGULATORNOG TERETA IZ PERSPEKTIVE PREDUZEĆA

1.1. Karakteristike anketiranih preduzeća

Istraživanje koje je Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) sprovedla za potrebe kreiranja Izvještaja o parafiskalitetima u Crnoj Gori „Analiza parafiskaliteta na lokalnom nivou: opštine Budva, Bijelo Polje i Danilovgrad“, sprovedeno je na uzorku od ukupno 90 preduzeća, od čega po 30 preduzeća čine ona iz opština Budva, Bijelo Polje i Danilovgrad. Metodologija je obuhvatila ove tri lokalne samouprave shodno njihovoj snazi, ali i geografskom položaju, kako bi se dobili stavovi privrednih subjekata iz sve tri regije Crne Gore (jug, sjever, centar).

Anketni upitnik kreiran za potrebe istraživanja popunjavali su vlasnici kompanija (različite veličine i iz različitih privrednih sektora), njihovi izvršni direktori ili druga odgovorna, ovlašćena lica. Terensko istraživanje obavljeno je u periodu od 15.08.2018. godine do 13.09.2018. godine.

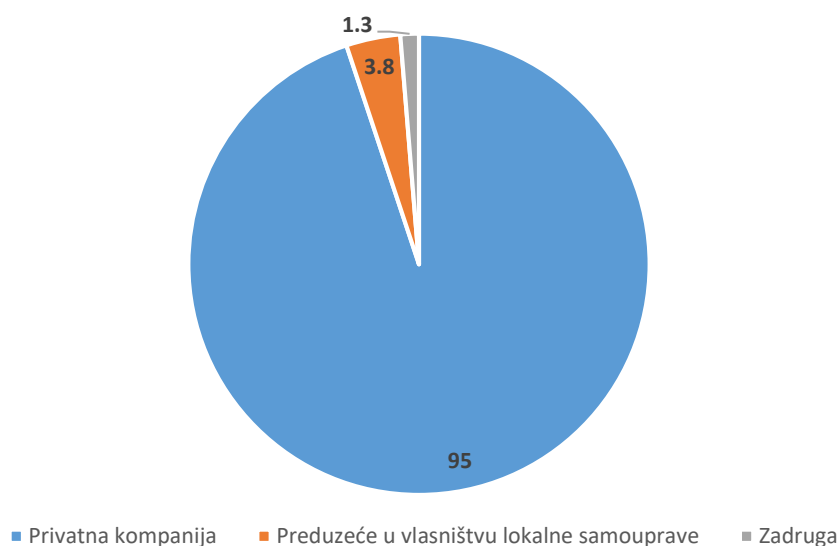
Grafik 1: Djelatnost kompanije

Najveći procenat preduzeća, njih 41,3%, je iz sektora *trgovina na veliko i malo, opravka*, a zatim slijede preduzeća koja posluju u djelatnosti *hotela i restorana* (18,8%), te *ostalnih komunalnih, društvenih i ličnih usluga* (12,5%). Uzorak je kreiran shodno trenutnom broju preduzeća u posmatranim lokalnim samoupravama i stratifikovan je na bazi veličine i djelatnosti kompanije.

Najveći broj kompanija, njih 56,3%, zapošljava manje od 10 zaposlenih, 25% kompanija zapošljava više od 10 a manje od 50 zaposlenih, dok 12,5% ispitanih kompanija ima više od 50 a manje od 200 zaposlenih. Najmanji broj kompanija, njih 6,3%, zapošljava više od 250 radnika.

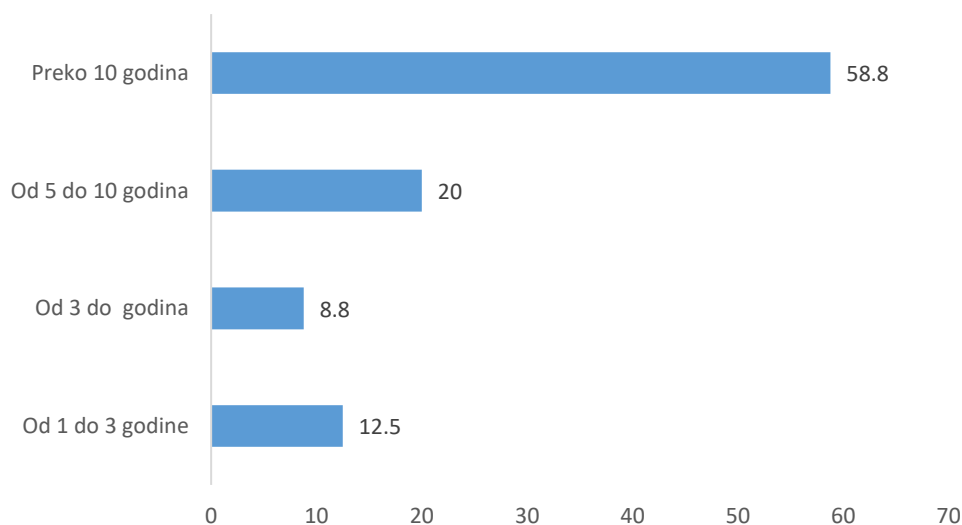
Grafik 2: Tip kompanije

Najveći procenat preduzeća (95%) su privatne kompanije, 3,8% preduzeća obuhvaćenih istraživanjem su u vlasništvu lokalne samouprave, dok 1,3% uzorka čine zadruga.

Snagu i opravdanost učešća ovih kompanija u sprovedenom istraživanju potvrđuje i činjenica da 58,8% kompanija iz uzorka posluje preko 10 godina, dok svega 12,5% posluje od 1 do 3 godine.

Grafik 3: Koliko dugo postoji kompanija?

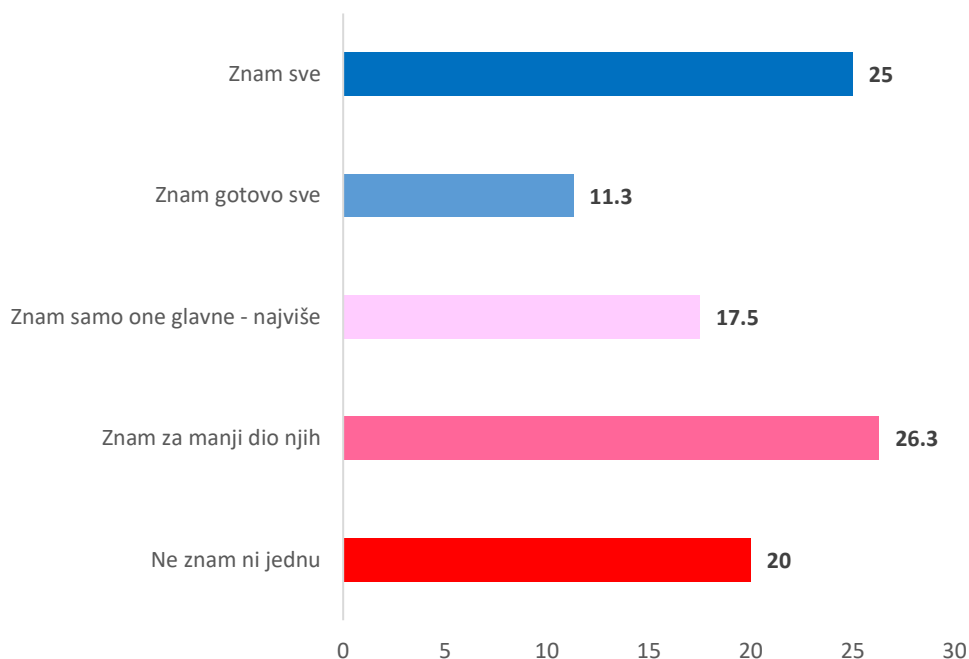
Za poslovanje 46,3% preduzeća iz uzorka primarno tržište je lokalno, što znači da se ono uglavnom obavlja u opštini gdje se nalazi i sjedište same kompanije, dok 37,5% kompanija posluje na nacionalnom nivou tj. na nivou cijele zemlje. Ostala preduzeća, njih 16,3% posluju na međunarodnom tržištu - van granica države.

1.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1.2.1. Parafiskaliteti

Drugi dio upitnika odnosio se na parafiskalitete propisane od strane lokalnih samouprava. Anketna pitanja imala su za cilj da provjere u kojoj mjeri su privrednici upoznati sa određenim parafiskalnim opterećenjima, njihovom visinom, brojnošću, načinom donošenja itd.

Grafik 4: Zna li koja parafiskalna opterećenja je Vaša kompanija obavezna da plati lokalnoj samoupravi?

Istraživanje je pokazalo da ispitanici u samo 25% preduzeća znaju sva parafiskalna opterećenja koja je njihova kompanija obavezna da plati lokalnoj samoupravi, dok u 11,3% preduzeća znaju za gotovo sva opterećenja te vrste. Sa druge strane, 26,3% preduzeća ima znanje o manjem dijelu parafiskaliteta koje treba da plate lokalnoj samoupravi, dok ispitanici u 20% preduzeća uopšte nemaju saznanja po navedenom.

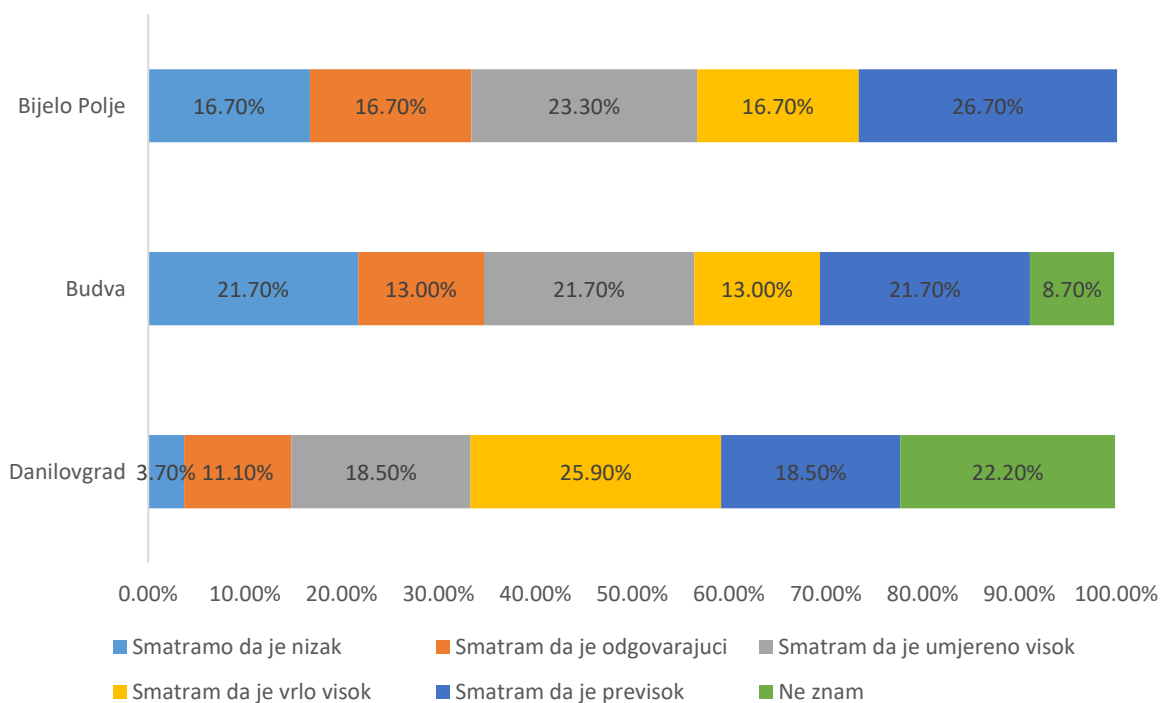
Posmatrano na nivou lokalnih samouprava, analiza pokazuje da najveći procenat ispitanika iz opštine Danilovgrad zna sve parafiskalne obaveze svojih kompanija (njih 29,6%). Interesantno je i to da je veliki broj privrednika iz ove lokalne samouprave naveo da ne zna ni jednu od tih obaveza (25,9%). Za opštinu Budva je karakteristično da je 34,8% preduzeća istaklo da zna za manji dio parafiskalnih obaveza, dok je 26,1% istaklo da zna gotovo sve obaveze. Najveći procenat kompanija koje ne znaju ni jednu parafiskalnu obavezu svojih kompanija ili znaju samo manji dio, evidentiran je u opštini Bijelo Polje (50%). Sa druge strane, 20% preduzeća iz ove lokalne jedinice je istaklo da zna sve svoje parafiskalne obaveze.

Tabela 1: Poznavanje parafiskalnih opterećenja na nivou lokalnih samouprava

	Znate li koja parafiskalna opterećenja je Vasa kompanija obavezna da plati lokalnoj samoupravi?				
	<i>Ne znam ni jednu</i>	<i>Znam za manji dio njih</i>	<i>Znam samo one glavne - najviše</i>	<i>Znam gotovo sve</i>	<i>Znam sve</i>
Danilovgrad	25,9%	18,5%	14,8%	11,1%	29,6%
Budva	8,7%	34,8%	21,7%	8,7%	26,1%
Bijelo Polje	23,3%	26,7%	16,7%	13,3%	20,0%

Na pitanje kako ocjenjuju ukupan iznos parafiskalnih opterećenja u odnosu na usluge pružene od strane službi lokalne samouprave, privredni subjekti su uglavnom odgovorili da je taj iznos visok. Naime, svega 27,6% privrednika smatra da je iznos parafiskalnih opterećenja nizak ili odgovarajući, dok 62,4% privrednika smatra da je ovaj iznos umjereno visok, vrlo visok ili previsok.

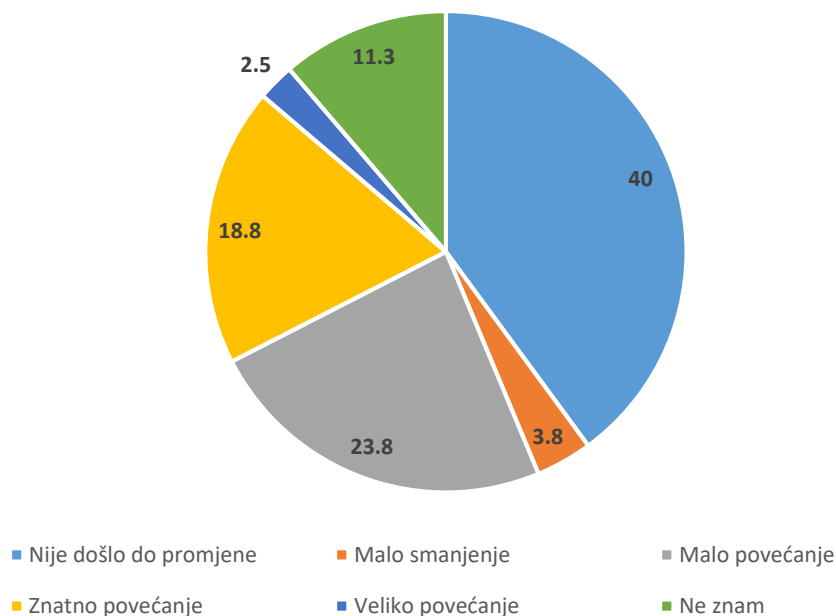
Grafik 5: Kako ocjenjujete ukupan iznos parafiskalnih opterećenja u odnosu na usluge koje Vam pružaju službe lokalne samouprave (prema lokalnim samoupravama)

Zanimljivo je da su privrednici u Bijelom Polju (26,7%) i Budvi (21,7%) ocijenili da je navedeni iznos previsok. Sa druge strane, 21,7% privrednika iz Budve smatra da je ovaj iznos nizak. Najveći procenat privrednika sa teritorije opštine Danilovgrad smatra da je iznos parafiskaliteta vrlo visok (25,9%).

U prethodnom istraživanju koje je UPCG, po ovoj tematici, sprovela na teritoriji cijele Crne Gore (2017), jedna od glavnih primjedbi privrednika odnosila se na česte promjene parafiskalnih opterećenja, pri čemu je posebno akcentovan njihov rast.

Grafik 6: Da li je došlo do promjene parafiskalnih opterećenja u posljednje dvije godine, ako jeste u kom smjeru (povećanje ili smanjenje)?

Iz gore datog grafika, očigledno je da većina privrednika smatra da je u posljednje dvije godine došlo do promjene visine i brojnosti parafiskaliteteta. Ipak, prema ocjeni 40% privrednika, do promjena te vrste nije došlo. Takođe, od 48,9% ispitanika koji smatraju da je u proteklom periodu došlo do promjene parafiskalnih opterećenja, njih 18,8% ocjenjuje da su ta opterećenja znatno povećana, dok svega 3,8% ima stav da su ista malo smanjena.

Tabela 2: Da li je došlo do promjene parafiskalnih opterećenja u posljednje dvije godine, prema lokalnim samoupravama

Da li je doslo do promjene parafiskalnih opterećenja u poslednje dvije godije?						
	<i>Nije doslo do promjene</i>	<i>Malo smanjenje</i>	<i>Malo povećanje</i>	<i>Znatno povećanje</i>	<i>Veliko povećanje</i>	<i>Ne znam</i>
Danilovgrad	48,1%	3,7%	22,2%	11,1%		14,8%
Budva	34,8%	4,3%	17,4%	17,4%	4,3%	21,7%
Bijelo Polje	36,7%	3,3%	30,0%	26,7%	3,3%	

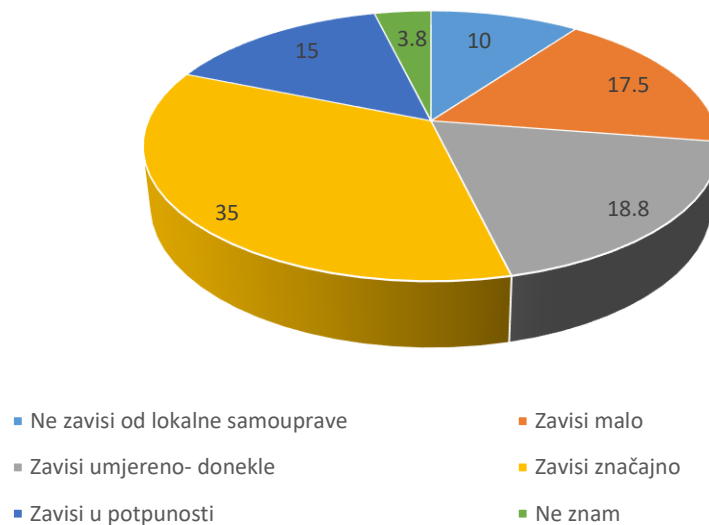
Na pitanje koja su to parafiskalna opterećenja za koja znaju, a kompanije su obavezne da ih plate lokalnoj samoupravi, ispitanici su naveli sledeće:

	%
1. Takse na pristupne puteve	38,1
2. Takse na građevinsko zemljište	11,9
3. Komunalne usluge	38,1
4. Takse	9,5
5. Reklame	19,0
6. Administrativne takse	2,4
7. Turisticka taksa	7,1

8. <i>Prizez</i>	11,9
9. <i>Opštinske takse</i>	4,8
10. <i>Ostalo</i>	4,8
11. <i>PAM</i>	7,1

Najveći procenat ispitanika smatra da odluka o visini parafiskalnih nameta zavisi od lokalne samouprave, pri čemu 35% preduzeća navodi da odluka te vrste u značajnoj mjeri zavisi upravo od lokalne samouprave.

Grafik 7: Da li odluka o visini parafiskalnih nameta zavisi od lokalne samouprave

Veoma je važno napomenuti da 26,7% privrednika iz Bijelog Polja smatra da ove odluke u potpunosti zavise od lokalne samouprave, dok 18,5% privrednika iz Danilovgrada smatra suprotno - da ove odluke uopšte ne zavise od lokalne samouprave.

Tabela 3: Distribucija odgovora po Opštinama

	Da li i u kojoj mjeri, po vashem mišljenju, odluka o parafiskalnih nameta zavisi od lokalne samouprave?					
	Ne zavisi od lokalne samouprave	Zavisi malo	Zavisi umjereno- donekle	Zavisi značajno	Zavisi u potpunosti	Ne znam
Danilovgrad	18,5%	14,8%	22,2%	33,3%		11,1%
Budva	4,3%	13,0%	26,1%	39,1%	17,4%	
Bijelo Polje	6,7%	23,3%	10,0%	33,3%	26,7%	

Kao dobru strategiju za upravljanje parafiskalnim opterećenjima najveći broj privrednika prepoznaje strategiju po kojoj se ista mijenjaju periodično (46,3%), dok 12,5% privrednika smatra da ih treba mijenjati stalno. Sa druge strane, 13,8% ispitanika je stava da se takva opterećenja ne trebaju mijenjati, a 16,3% da ih treba rijetko mijenjati.

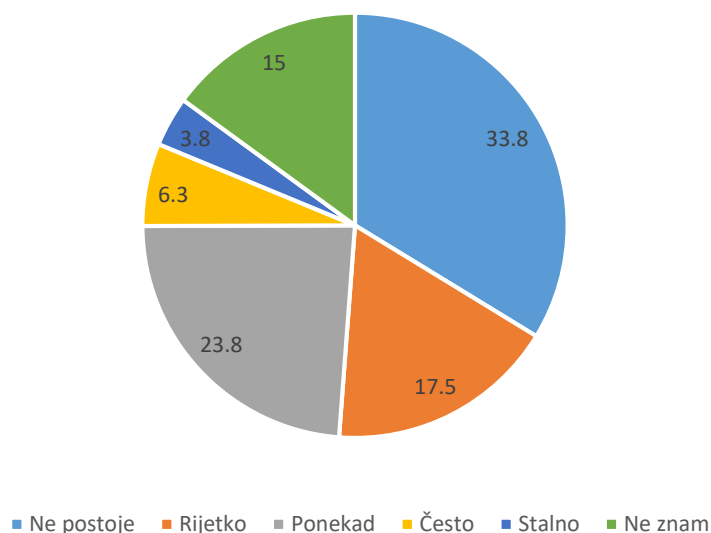

Tabel 4: Distribucija po opštinama

	Sta od ponudjenog smatrate dobrom strategijom za upravljanje parafiskalnim opterećenjima kada se ona jedanput ustanovi?				
	Ne treba ih mijenjati	Treba ih mijenjati rijetko	Treba ih mijenjati periodicno	Treba ih mijenjati cesto	Treba ih mijenjati stalno
Danilovgrad	11,1%	18,5%	44,4%	7,4%	7,4%
Budva	21,7%	17,4%	43,5%	17,4%	
Bijelo Polje	10,0%	13,3%	50,0%		26,7%

I ovaj novi Izvještaj je potvrdio ono što je evidentirano još u prethodnom Izvještaju UPCG, a to je da se u lokalnim samoupravama pojavljuju primjeri dvostruke naplate jednih te istih parafiskalnih opterećenja.

Grafik 8: Da li se u Vašoj opštini pojavljuju primjeri dvostruke naplate jednih istih parafiskalnih opterećenja

Preko 50% ispitanih privrednika je istaklo da postoje primjeri dvostrukog plaćanja istog opterećenja, dok je 33,8% istaklo da takvi primjeri ne postoje.

Tabela 5: Distribucija odgovora po lokalnim samoupravama

	Iz Vaseg iskustva ili iz iskustva drugih za koja Vi znate, postoje li primjeri dvostruke naplate jednih istih parafiskalnih opterećenja?					
	Ne postoje	Rijetko	Ponekad	Često	Stalno	Ne znam
Danilovgrad	44,4%	7,4%	18,5%			29,6%
Budva	30,4%	13,0%	26,1%	13,0%	4,3%	13,0%
Bijelo Polje	26,7%	30,0%	26,7%	6,7%	6,7%	3,3%

U Danilovgradu većina privrednika smatra da ovi primjeri ne postoje (44,4%), dok 25,9% smatra da postoje rijetko ili ponekad. Sa druge strane, 4,3% privrednika u Budvi smatra da primjeri ove vrste stalno postoje, dok 13% ocjenjuje da su česti.

Kao glavne uzroke dvostruke naplate istih parafiskalnih opterećenja, ukoliko takvih primjera ima, privrednici navode: neodgovoran odnos lokalnih službi, greške lokalne samouprave, nepoznavanje propisa lokalnih službi itd.

Prema mišljenju većine privrednika, administrativne procedure u vezi sa parafiskalnim nametima su glomazne i opterećujuće za biznis. Ovo mišljenje dijeli 83,7% preduzeća iz posmatranih lokalnih samouprava, dok svega 10% njih smatra da te procedure nisu nimalo opterećujuće. Najveći procenat privrednika koji su ocijenili da administrativne procedure u vezi sa parafiskalnim nametima nisu nimalo opterećujuće je iz Bijelog Polja i to njih 16,7%, dok je u istoj lokalnoj samoupravi 13,3% preduzeća navelo da su iste opterećujuće u potpunosti.

Preduzeća su ocijenila visinu:

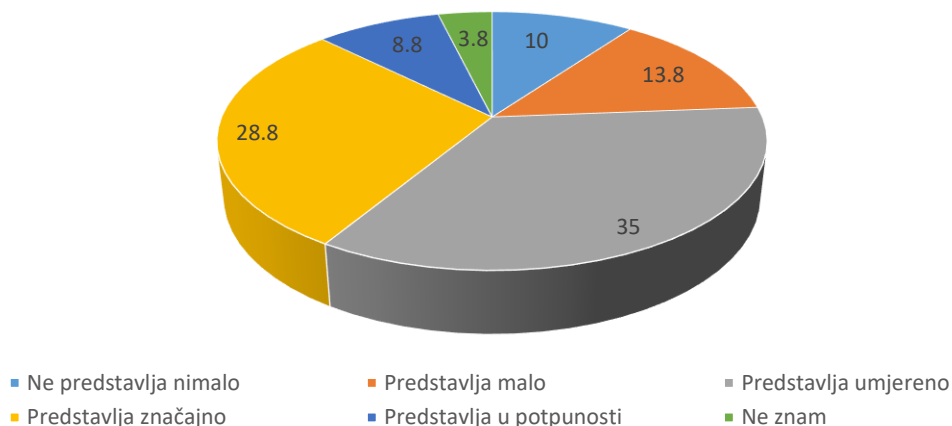
a) ukupno na godišnjem nivou: **1.212,13 eura (na ovo pitanje je odgovorilo 15 ispitanika)**

b) po vrstama parafiskaliteta:

1. Porez na komunalne usluge	6.800,0
2. Porez na građevinsko zemljište	2.877,3
3. Porez na pristupne puteve	300,0
4. Prirez	2.400,0
5. Turisticka taksa	477,3
6. Ostala opterećenja	725,0
7. Reklame	832,0

c) procenat učešća parafiskalnog opterećenja u ukupnim troškovima preduzeća: **9,57%**

Grafik 9: Da li, po Vašem mišljenju, visina parafiskalnih nameta predstavlja barijeru poslovanju preduzećima?

Za svega 10% ispitanih preduzeća, visina parafiskalnih nameta ne predstavlja problem u poslovanju samog preduzeća, što još jednom potvrđuje činjenicu da su ovi troškovi veoma značajni za otpočinjanje i vođenje poslovanja u Crnoj Gori. Sa druge strane 86,2% ispitanika je istaklo da ovo za njih predstavlja opterećenje.

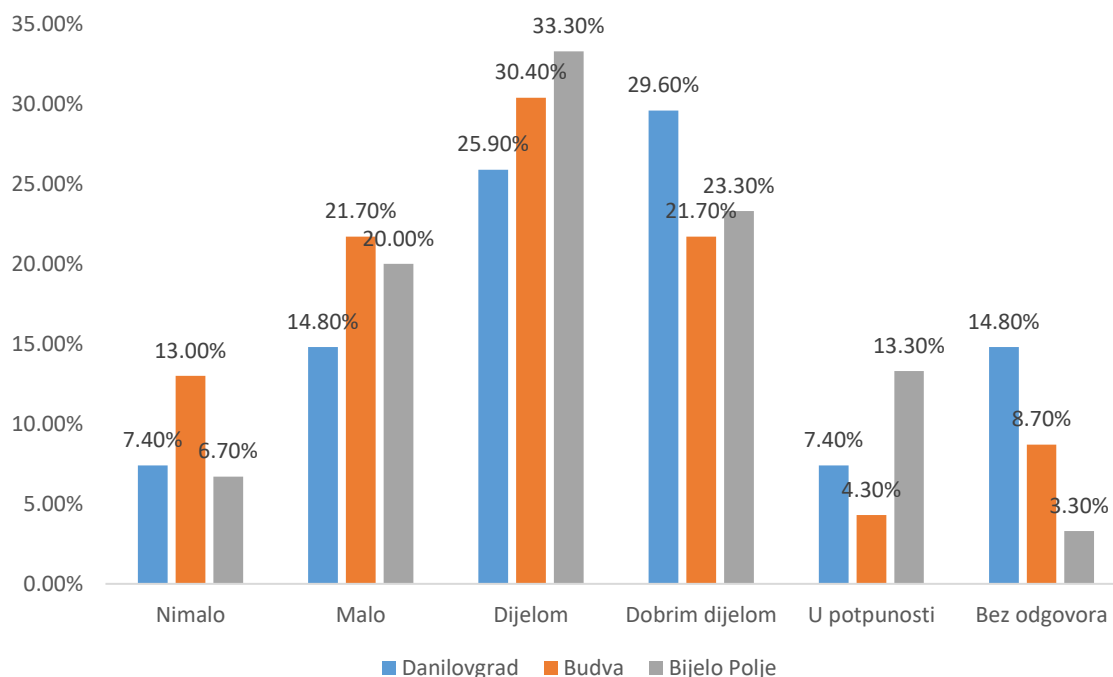
Tabela 6: Distribucija podataka po lokalnim samoupravama

Da li po vašem mišljenju, visina parafiskalnih nameta predstavlja barijeru u poslovanju preduzecima?						
	Ne predstavlja nimalo	Predstavlja malo	Predstavlja umjereno	Predstavlja znacajno	Predstavlja u potpunosti	Ne znam
Danilovgrad	11,1%	18,5%	18,5%	33,3%	7,4%	11,1%
Budva	8,7%	4,3%	52,2%	26,1%	8,7%	
Bijelo Polje	10,0%	16,7%	36,7%	26,7%	10,0%	

Privrednici su sličnog stanovišta i kada su u pitanju parafiskalni nameti i njihov uticaj na podsticanje preduzeća da posluju u neformalnoj ekonomiji. Od ukupnog broja ispitanika, njih 16,3% smatra da parafiskalni nameti ni malo ne podstiču poslovanje u neformalnoj zoni, dok 18,8% smatra suprotno - da podstiču u značajnoj mjeri. Ako bi sumirali posmatrane rezultate, vidimo da je 74,9% preduzeća mišljenja da visina parafiskaliteta utiče na opredeljenje privrednog subjekta da posluje u neformalnoj ekonomiji.

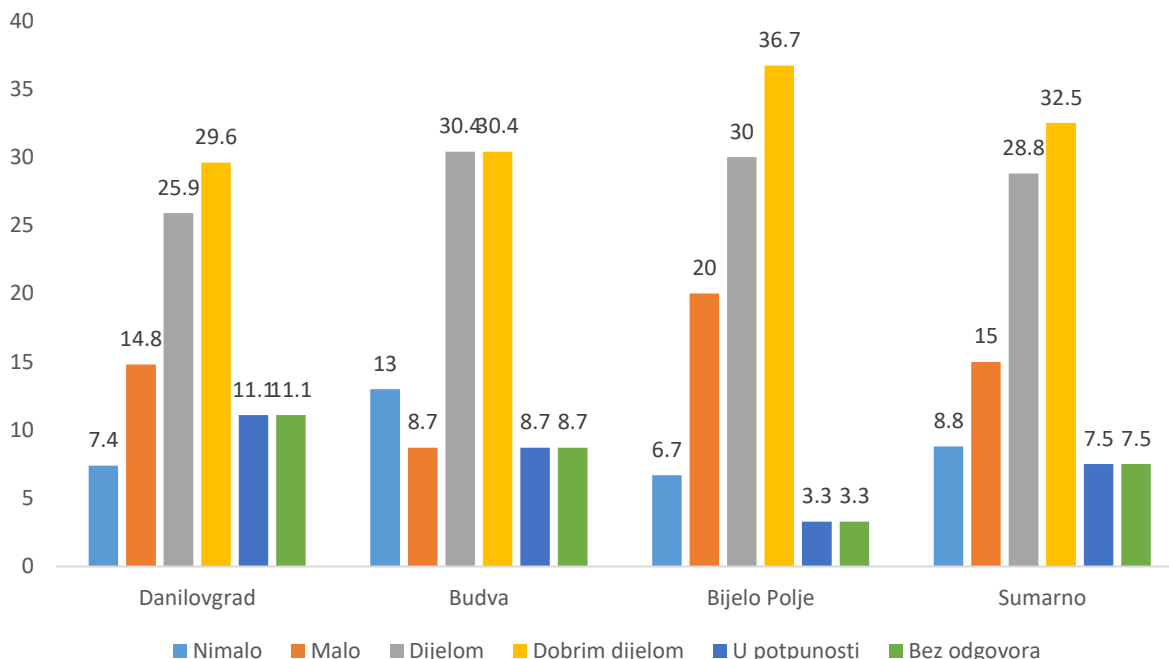
Svega 8,8% preduzeća iz uzorka smatra da brojnost parafiskalnih nameta i administrativnih procedura vezanih za njih ne obeshrabruju pokretanje novih biznisa. Sa druge strane, ocjena 8,8% ispitanika je da ih navedeno obeshrabruje u potpunosti, odnosno dobrim dijelom (25%), malo (18,8%) i dijelom (30%).

Grafik 10: Da li visina, brojnost parafiskalnih nameta i administrativnih procedura vezanih za njih obeshrabruju pokretanje novih biznisa?

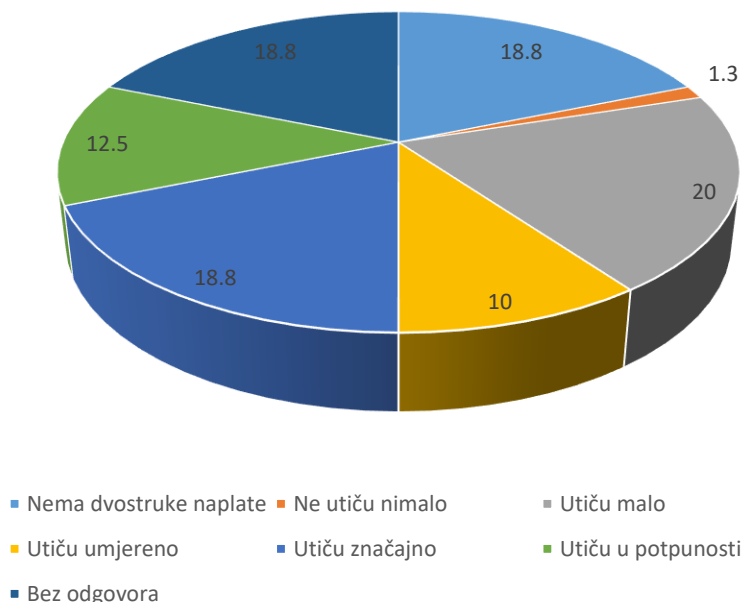
Slično prethodnom pitanju, najveći broj privrednika smatra da visina, brojnost parafiskalnih opterećenja i administrativnih procedura vezanih za njih, doprinose stvaranju negativne percepcije o ambijentu za pokretanje biznisa.

Grafik 11: Da li visina, brojnost parafiskalnih opterećenja i administrativnih procedura vezanih za njih, doprinose stvaranju negativne percepcije o ambijentu za pokretanje biznisa?

Privrednici u većini slučajeva smatraju da gubitak povjerenja u službe lokalne samouprave, izazvan neopravdanom naplatom od poreskih obveznika, podstiču preduzeća da posluju u neformalnoj sferi.

Grafik 12: Da li, po Vašem mišljenju, primjeri dvostruke naplate istog parafiskalnog opterećenja, ako ih ima, utiču na gubitak povjerenja u službe lokalne samouprave?

Privrednici su još jednom potvrdili da se dvostruka naplata istog parafiskaliteta u značajnoj mjeri odražava i na gubitak povjerenja u službe lokalne samouprave. Tako je za 20% ispitanika u Bijelom Polju navedena tvrdnja u potpunosti tačna, dok je za 30,4% privrednika iz Budve ona u značajnoj mjeri tačna.

Na pitanje kakve posljedice po razvoj biznisa proizvodi gubitak povjerenja u službe lokalne samouprave, 40% privrednika je ocijenilo da se radi o značajnim posljedicama, dok je stav 2,5% ispitanika da su one proporcijalne, odnosno umjerene (25%) i male (16,3%). Svega 6,3% preduzeća smatra da navedeno ne izaziva nikakve posljedice.

Dok plaćaju lokalna parafiskalna opterećenja, privrednici kao dominantan navode osjećaj nepravedne nadoknade – ljutnje, nemoći i ravnodušnosti, kao i umjerene ljutnje.

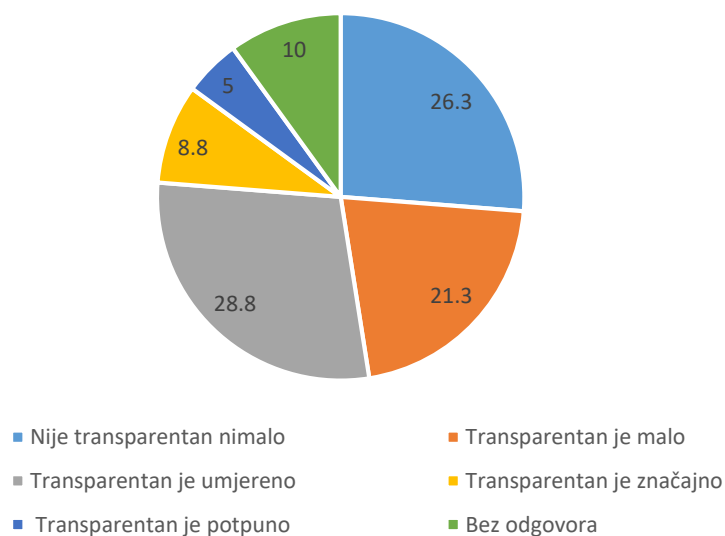
Tabela 7: Distribucija odgovora po lokalnim samoupravama

Koji je Vas dominantni osjećaj dok placate lokalna parafiskalna opterećenja?						
	Osjećaj nepravedne nadoknade - ljutnje	Nemoć i ravnodušnost	Umjerena ljutnja	Umjereno zadovoljstvo	Osjećaj pravedne nadoknade	Bez odgovora
Danilovgrad	25,9%	14,8%	40,7%	3,7%	7,4%	7,4%
Budva	34,8%	26,1%	17,4%	4,3%	4,3%	13,0%
Bijelo Polje	10,0%	30,0%	36,7%	10,0%	10,0%	3,3%

Negativan uticaj visine parafiskalnih nameta privrednici prepoznaju i u odluci investitora da sredstva ulažu u određenu lokalnu samoupravu. U tom dijelu, 12,5% ispitanika smatra da visina parafiskalnih nameta ne utiče na takvu odluku, dok 31,3% ispitanika smatra suprotno - da utiče u značajnoj mjeri. Takođe, 23,8% ispitanika je ocijenilo da navedeno utiče umjereno na odluku investitora, 21,3% da utiče malo, a 3,8% je stava da u potpunosti utiče.

Prethodni izvještaj UPCG o parafiskalnim nametima na teritoriji Crne Gore pokazao je veliko nezadovoljstvo predstavnika biznis sektora kada je u pitanju uključenost privrednika od strane lokalnih samouprava prilikom donošenja odluka.

Grafik 13: Da li je proces uvođenja i definisanja parafiskalnih nameta transparentan?

Slična situacija je i u ove tri posmatrane lokalne samouprave. Veliki broj privrednih subjekata, njih 26,3%, smatra da proces uvođenja i definisanja parafiskalnih nameta nimalo nije transparentan, dok svega 5% privrednika smatra da je transparentan u potpunosti.

Tabela 8: Distribucija odgovora po lokalnim samoupravama

Da li je proces uvođenja i definisanja parafiskalnih nameta transparentan?						
	Nije transparentan nimalo	Transparentan je malo	Transparentan je umjereno	Transparentan je značajno	Transparentan je potpuno	Bez odgovora
Danilovgrad	25,9%	22,2%	25,9%	7,4%	7,4%	11,1%
Budva	26,1%	26,1%	26,1%	4,3%		17,4%
Bijelo Polje	26,7%	16,7%	33,3%	13,3%	6,7%	3,3%

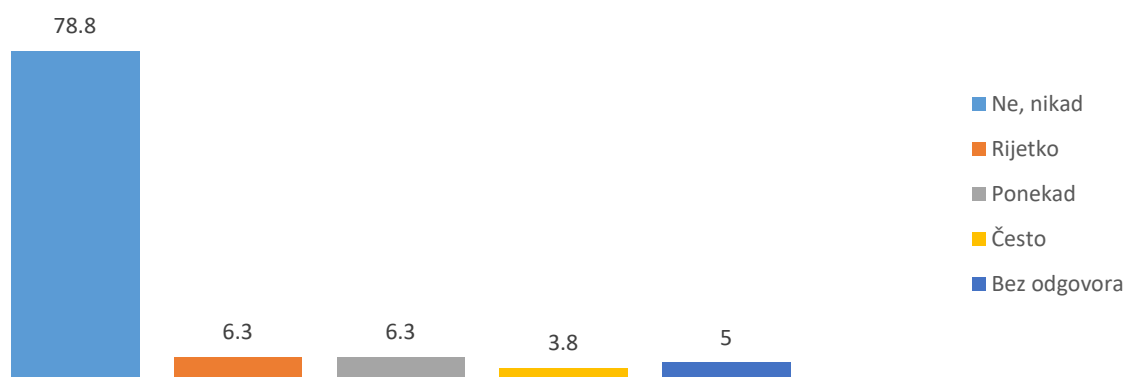
Takođe, najveći broj privrednika smatra da lokalne samouprave nikada ne uključuju predstavnike privrede prilikom donošenja odluka o uvođenju parafiskalnih opterećenja (32,5%), a zatim slijede oni koji smatraju da ih uključuju rijetko (31,3%), odnosno ponekad (15%). Sa druge strane, 7,5% preduzeća iz uzorka smatra da ih lokalne samouprave često uključuju u donošenje odluka ove vrste, a svega 2,5% ocjenjuje da su uvijek uključeni po navedenom.

Tabela 9: Distribucija odgovora po lokalnim samoupravama

Da li po Vašem mišljenju lokalne samouprave uključuju predstavnike privrede prilikom donošenja odluka o uvođenju parafiskalnih opterećenja?						
	Ne uključuju nikad	Uključuju rijetko	Uključuju ponekad	Uključuju često	Uključuju uvijek	Bez odgovora
Danilovgrad	33,3%	25,9%	7,4%	14,8%	3,7%	14,8%
Budva	21,7%	43,5%	17,4%			17,4%
Bijelo Polje	40,0%	26,7%	20,0%	6,7%	3,3%	3,3%

Takođe, privrednici ne znaju da li postoji plan, usvojen od strane lokalne samouprave po pitanju uvođenja parafiskalnih opterećenja. To je mišljenje 58,8% privrednika. Sa druge strane 13,8% tvrdi da plan ne postoji a 8,8% da je plan ranije postojao. Svega 12,5% privrednika je reklo da plan postoji a 3,8% da će postojati u budućnosti.

Slična je situacija sa lokalnim socijalnim savjetima. 58,8% privrednika ne zna da li lokalni socijalni savjet zaista razmatra odluke lokalne samouprave prilikom uvođenja novih parafiskalnih nameta. Samo 2,5% privrede smatra da razmatra uvijek a 6,3% često. Sa druge strane 17,5% privrednika je reklo da lokalni socijalni savjet ne razmatra ove odluke a 12,5% da razmatra ponekad.

Grafik 14: Da li ste nekad bili pozvani od strane lokalne samouprave na određenu javnu raspravu povodom parafiskalnih nameta?

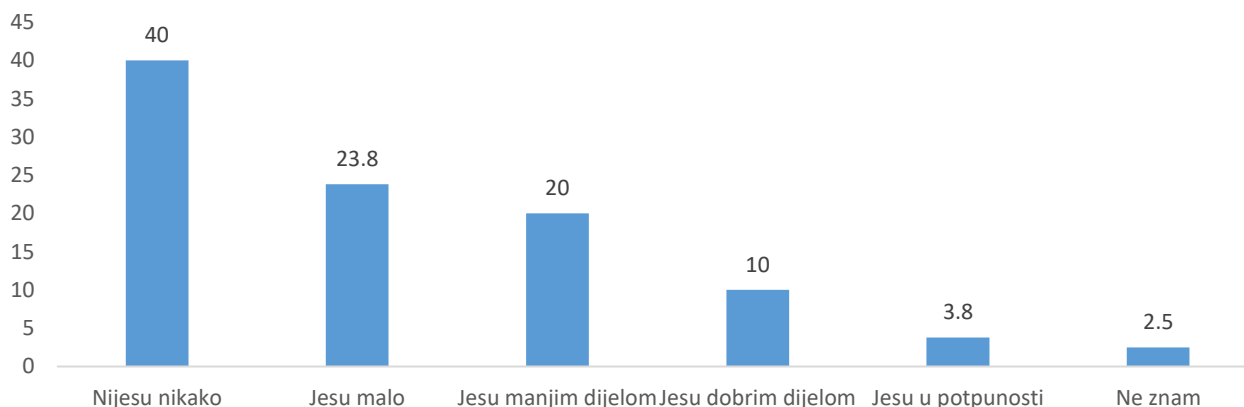
Skoro 80% privrednika je iskazalo mišljenje da nikad nisu bili pozvani od strane lokalne samouprave na određenu javnu raspravu povodom parafiskalnih nameta. Svega 3,8% je reklo da su često pozivani.

Tabela 9: Distribucija po lokalnim samoupravama

	Da li ste nekada bili pozvani od strane lokalne samouprave na određenu javnu raspravu povodom parafiskalnih nameta?				
	Ne, nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Bez odgovora
Danilovgrad	85,2%	7,4%	3,7%		3,7%
Budva	73,9%	13,0%	4,3%		8,7%
Bijelo Polje	76,7%		10,0%	10,0%	3,3%

I ovo istraživanje je pokazalo nedostatak kapaciteta privrede da prati sve promjene parafiskalnih opterećenja.

Grafik 15: Po Vašem mišljenju, da li su preduzeća u poziciji da prate sve promjene parafiskalnih opterećenja?

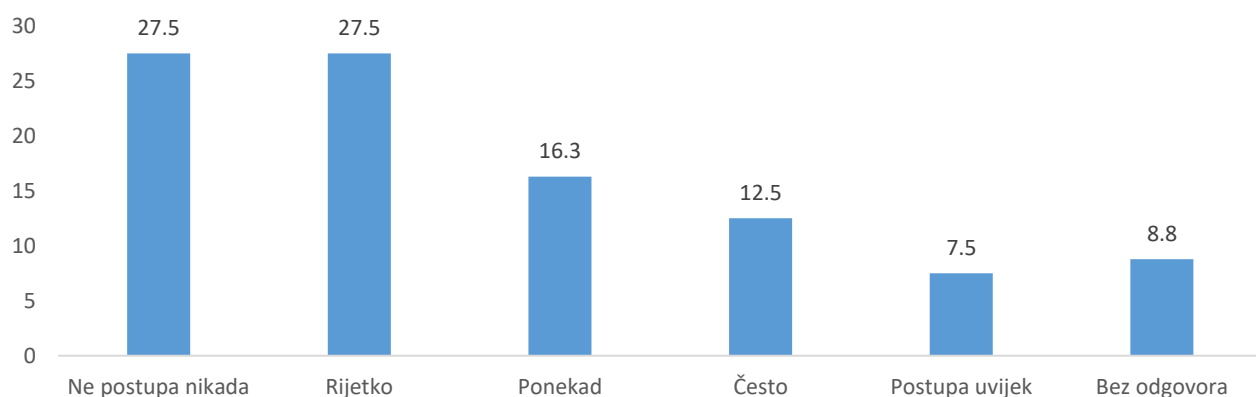

Posebno treba istaći da je u Bijelom Polju (43,3%) i u Danilovgradu (44,4%) izuzetno veliki procenat onih preduzeća koja nikako nisu u mogućnosti da isprate ove promjene. Istraživanje pokazuje da preduzeća iz Budve imaju najrazvijenije kapacitete za praćenje parafiskaliteteta.

Tabela 10: Distribucija po lokalnim samoupravama

	Po Vašem mišljenju, da li su preduzeća u poziciji da prate sve promjene parafiskalnih opterećenja?					
	Nijesu nikako	Jesu malo	Jesu manjim dijelom	Jesu dobrim dijelom	Jesu u potpunosti	Ne znam
Danilovgrad	44,4%	18,5%	18,5%	7,4%	3,7%	7,4%
Budva	30,4%	30,4%	26,1%	8,7%	4,3%	
Bijelo Polje	43,3%	23,3%	16,7%	13,3%	3,3%	

Većina preduzeća je mišljenja da na nivou države treba napraviti registar parafiskalnih opterećenja, te izvršiti njihovu reformu. Sa ovim se u potpunosti slaže 36,3% ispitanika, dobrim dijelom 30%, dok se 18,8% preduzeća samo dijelom slaže sa navedenim. Sa druge strane 10% preduzeća je iskazalo da se dijelom ne slaže, a samo 2,5% da se u potpunosti ne slaže s tim.

Grafik 16: Da li se jednako postupa prema svim obveznicima parafiskalnih opterećenja?

Na pitanje da li se jednako postupa prema svim obveznicima poreskih opterećenja, ispitanici su u većoj mjeri dali negativan odgovor – njih 27,5% je istaklo da se nikada ne postupa jednako, dok je takođe 27,5% ispitanika istaklo da je rijetkost da se prema svim obveznicima postupa na isti način.

Sa druge strane, 12,5% ispitanika je mišljenja da se ova praksa često praktikuje, dok 7,5% njih ističe da se isto postupanje prema svim poreskim obveznicima uvijek praktikuje.

Tabela 11: Distribucija po lokalnim samoupravama

	Da li se jednako postupa prema svim obveznicima parafiskalnih opterećenja?					
	Ne postupa nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Postupa uvijek	Bez odgovora
Danilovgrad	29,6%	37,0%	7,4%	7,4%	3,7%	14,8%
Budva	26,1%	21,7%	26,1%	13,0%	8,7%	4,3%
Bijelo Polje	26,7%	23,3%	16,7%	16,7%	10,0%	6,7%

Podijeljena su mišljenja privrednika po pitanju ažurnosti osoba koje su zadužene za izvršenje usluga u vezi parafiskalnih opterećenja. Sa jedne strane 13,8% ispitanika tvrdi da oni nisu ažurni dok je 22,5% istaklo da su često ažurni. Ovi podaci nam pokazuju da i u ovom dijelu rada lokalnih samouprava postoji prostor za poboljšanje.

Slično je i sa stavom privrednika u odnosu na pitanje: *da li uvijek možete dobiti jasan odgovor od nadležnih lica ukoliko imate određene dileme po pitanju parafiskalnih nameta?* Naime, najveći procenat privrednika (33,8%) navodi da je to rijetko, dok 25% iznosi stav da se takav odgovor dobija ponekad. Sa druge strane, 7,5% privrednika ističe da od nadležnih lica uvijek mogu dobiti jasan odgovor, dok je 16,3% stava da jasan odgovor nikada ne mogu dobiti.

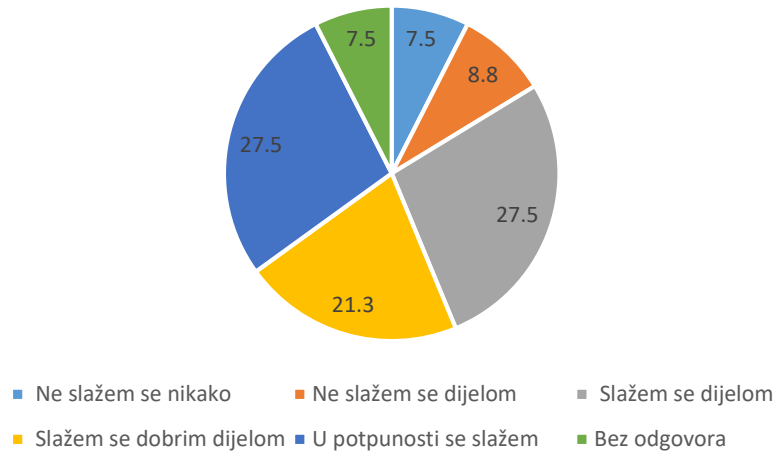
Tabela 12: Distribucija po lokalnim samoupravama

	Da li uvijek možete dobiti jasan odgovor od nadležnih lica ukoliko imate određene dileme po pitanju parafiskalnih nameta?					
	Ne nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek	Bez odgovora
Danilovgrad	7,4%	29,6%	29,6%	11,1%	7,4%	14,8%
Budva	17,4%	39,1%	30,4%	4,3%	4,3%	4,3%
Bijelo Polje	23,3%	33,3%	16,7%	13,3%	10,0%	3,3%

U dijelu kaznene politike, podaci iz grafikona u nastavku jasno ukazuju na to da je većina privrednih subjekata u posmatranim lokalnim samoupravama stava da su kazne propisane određenim aktima previsoke.

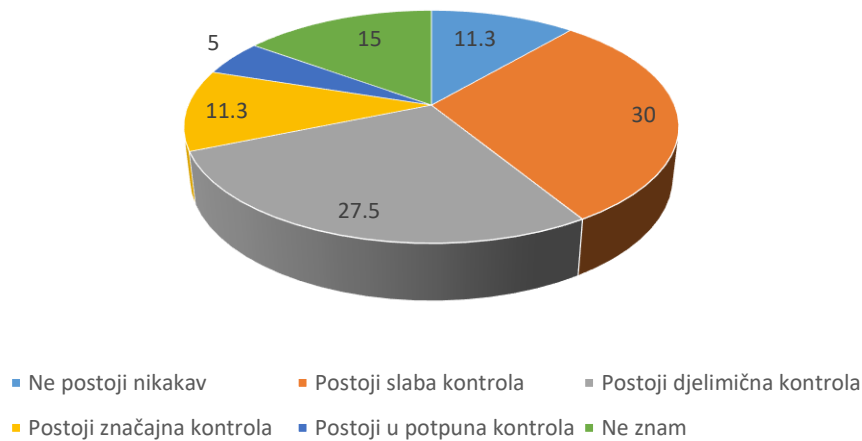
Grafik 16: Da li smatrate da su kazne propisane određenim aktima visoke?

Najveći procenat privrednika, njih 27,5%, u potpunosti se slaže sa tvrdnjom da su kazne propisane određenim aktima previsoke, dok se isti procenat privrednika sa ovom tvrdnjom dijelom slaže. Za razliku od njih, svega 7,5% ispitanika se u potpunosti ne slaže, a 8,8% se dijelom ne slaže sa navedenom tvrdnjom.

Takođe, najveći procenat privrednika koji su učestvovali u istraživanju (26,3%) smatra da kaznena politika stvara umjerene probleme u poslovanju preduzeća, dok za 21,3% privrednika ista stvara male probleme. Za 20% ispitanika kaznena politika stvara djelimične probleme, a za 12,5% njih ona u potpunosti stvara probleme u poslovanju. Svega 12,5% preduzeća je stava da kaznena politika ne stvara nikakve probleme u poslovanju preduzeća.

Grafik 17: Smatrate li da postoji kontrola uvođenja i naplate parafiskalnih nameta od strane države i u kojoj mjeri?

Na pitanje da li postoji kontrola uvođenja i naplate parafiskalnih nameta od strane države, 11,3% preduzeća smatra da nikakva kontrola ne postoji, dok 5% smatra da postoji potpuna kontrola. Sa druge strane, najveći broj privrednih subjekata ocjenjuje da postoji slaba kontrola uvođenja i naplate parafiskalnih nameta od strane države (30%). U ovom dijelu treba istaći i to da ispitanici iz Budve uopšte

ne prepoznaju postojanje potpune kontrole od strane države, dok je 17,4% njih ocijenilo da ne postoji nikakva kontrola uvođenja i naplate parafiskalnih nameta od strane države.

Kao glavne preporuke za buduće kreiranje politika u ovoj oblasti privrednici su naveli:

1. Bolja informisanost privrednika i bolji protok informacija o svim njihovim obavezama u poslovanju;
2. Potrebno je za svaku djelatnost tačno i precizno definisati razne takse, prireze i poreze;
3. Neophodno je smanjiti sva opterećenja u poslovanju kao što su takse, porezi, komunalije, voda za pravna lica, te ukinuti naknadu za PAM itd;
4. Uskladiti iznos obaveza sa ekonomskom moći obveznika;
5. Urediti administrativne procedure na način da se smanji papirologija, ubrza rad službenika...;
6. Uvesti jednaku kontrolu za sve bez odstupanja;
7. Raditi na formalizaciji neformalnih preduzeća te tako natjerati sva pravna lica da koriste registar kase;
8. Bolja komunikacija između lokalne samouprave i privredne zajednice.

2. PREPORUKE I ZAKLJUČCI

Istraživanje koje je sprovedeno na teritoriji tri lokalne samouprave: Bijelo Polje, Budva, Danilovgrad, a koje je obuhvatilo uzorak od 90 preduzeća (po 30 iz sve tri opštine), još jednom je pokazalo da je polje parafiskalnih opterećenja veliki teret za privredu u Crnoj Gori.

Kao neki od glavnih zaključaka istraživanja mogu se navesti:

- Na pitanje kako ocjenjujete ukupan iznos parafiskalnih opterećenja u odnosu na usluge koje Vam pružaju službe lokalne samouprave, privredni subjekti su uglavnom iskazali stav da je ukupan iznos parafiskalnih opterećenja u odnosu na usluge koje im se pružaju visok. Svega 27,6% privrednika smatra da je iznos parafiskalnih opterećenja nizak ili odgovarajući, dok 62,4% privrednika smatra da je ovaj iznos umjereno visok, vrlo visok i previsok.
- Privrednici su u ovom, baš kao i u prethodnom istraživanju UPCG (iz 2017. godine) ocijenili da se u lokalnim samoupravama pojavljuju primjeri dvostruke naplate jednih te istih parafiskalnih opterećenja. Preko 50% ispitanih privrednika je istaklo da postoje primjeri dvostrukog plaćanja istog opterećenja, dok je 33,8% navelo da takvi primjeri ne postoje.
- Prema mišljenju većine privrednika, administrativne procedure u vezi sa parafiskalnim nametima su glomazne i opterećujuće za biznis. Ovo mišljenje dijeli 83,7% preduzeća iz posmatranih lokalnih samouprava, dok svega 10% njih smatra da te procedure nisu nimalo opterećujuće.
- Troškovi parafiskalnih nameta su veliko opterećenje za vođenje i otpočinjanje biznisa. 86,2% ispitanika je istaklo da visina parafiskalnih nameta predstavlja problem u poslovanju preduzeća, a svega 10% preduzeća iz uzorka smatra suprotno - da visina parafiskalnih nameta ne predstavlja problem za njihovo poslovanje.
- Privrednici smatraju da visina i brojnost parafiskalnih nameta opredjeljuje preduzeća da se okrenu neformalnoj ekonomiji (ocjena 74,9% preduzeća), a svega 8,8% preduzeća iz uzorka smatra da brojnost parafiskalnih nameta i administrativnih procedura vezanih za njih ne obeshrabruje pokretanje novih biznisa. Sa druge strane, njih 8,8% smatra da ih navedeno obeshrabruje u potpunosti, odnosno da ih obeshrabruje dobrim dijelom (25%), malo (18,8%) i dijelom (30%).
- Privrednici su još jednom potvrdili da se dvostruka naplata istog parafiskaliteta u značajnoj mjeri odražava i na gubitak povjerenja u službe lokalne samouprave.
- Istraživanje je pokazalo da privrednici nisu u značajnijoj mjeri konsultovani i uključivani u proces donošenja odluka o parafiskalnim nametima. Takođe, privrednici su ocijenili da se u velikom broju slučajeva o ovim odlukama ne diskutuje na sjednicama lokalnih Socijalnih savjeta.
- Najveći broj privrednika (32,5%) smatra da lokalne samouprave, prilikom donošenja odluka o uvođenju parafiskalnih opterećenja, nikada ne uključuju predstavnike privrede, dok 31,3% navodi da ih uključuju rijetko, a 15% da ih uključuju ponekad. Sa druge strane, 7,5% ispitanika navodi da lokalne samouprave po ovom pitanju često uključuju privrednike, dok svega 2,5% navodi da su privrednici uvijek uključeni.
- Prema rezultatima istraživanja, čak 80% privrednika je istaklo da od strane lokalne samouprave nikada nisu bili pozvani na određenu javnu raspravu povodom parafiskalnih nameta, dok je samo 3,8% ispitanika navelo da su često pozivani.
- Privrednici su dominantnog stava da nadležni organi ne postupaju jednako prema svim privrednim subjektima po pitanju naplate. Takođe, iskazali su protivljenje po pitanju kaznene politike za koju ocjenjuju da je prestroga i da otežava poslovanje.

Kao glavne preporuke istraživanja mogu se navesti:

- Neophodno je unaprijediti komunikaciju i saradnju donosioca odluka sa predstavnicima privrede, što uključuje bolju razmjenu informacija, veću uključenost u proces donošenja odluka, te konsultovanje prilikom svih važnijih odluka koje se pripremaju na teritoriji lokalne samouprave a koje imaju uticaja na poslovanje privrede;
- Neophodno je uraditi registar svih parafiskalnih opterećenja, a nakon toga detaljnu analizu mogućnosti smanjenja visine pojedinih obaveza, te ukidanja određenih obaveza koje se dupliraju ili koje nisu usklađene sa realnim stanjem privrede;
- Neophodno je unaprijediti rad administracije lokalnih samouprava, posebno u dijelu povećanja efikasnosti zaposlenih (u pružanju usluga), kao i jačanja njihovih znanja i vještina o pitanjima koja se tiču parafiskaliteta;
- Unaprijediti poslovni ambijent, posebno u dijelu naknada i taksi, kako bi se promovisala formalizacija neformalnih privrednih subjekata. Ovo je veoma bitan proces kako bi se smanjila nelojalna konkurencija ali sa druge strane kako bi se uvećali prihodi lokalnih samouprava, što u drugom pravcu daje mogućnost smanjenja već propisanih nameta;
- Urediti kaznenu politiku da bude usklađena sa ekonomskim stanjem preduzeća, i kreirati je tako da ne bude teret za poslovanje privrede;
- Unaprijediti rad inspekcijskih i drugih službi, tako da prema svima postupaju jednako, u skladu sa zakonom;
- Kreirati poslovni ambijent koji će funkcionisati u duhu dobre i kontinuirane saradnje između svih subjekata. To podrazumijeva inteziviranje procesa koji imaju za cilj snaženje partnerstva predstavnika javnog i privatnog sektora kako bi se, putem lokalnih socijalnih savjeta, omogućili uslovi za njihovu otvorenu diskusiju o svim pitanjima (od interesa za poslovanje privrednih subjekata) i odlukama - i prije njihovog usvajanja. donošenja, te će se na taj način i čuti glas privrede, koja mora izmirivati sve te obaveze.